

LÖKKÖS ANTAL

(1928)

Van-e az arkangyalok sisakján tollbokréta?

– Maga is magyar? – kérdezte tőlem egy ötven körüli úriember reggel háromnegyed nyolckor az utcán.

Éppen a Volkswagen hátsó ablakára rakódott jégréteget kapargattam. Kritikus pillanatokban anyanyelvén gondolkodik az ember, általában hangosan. Innen volt a megszólítás, melyre mit is válaszolhattam volna.

– Sajó, mutatkozzál be szépen az úrnak.

Sajó, appenzelli parasztösök derék leszármazottja, megnézett, parolát adott, majd tovább folytatta az egészségügyi sétájához kapcsolódó műveleteket.

Így kezdődött Lakatos úrral való ismeretségem. Ettől a téli reggeltől kezdve majdnem minden áldott nap találkoztam vele. Az első hét hivatalosabb, hűvösebb légköre után Sajó már felszólítás nélkül köszönt. A későbbiek folyamán néha még a fűcsomók rugdalását is abbahagyta, hogy beszélgetésünkre figyelhessen.

Lakatos úrnak nem voltak protokolláris rendű problémái, gátlásai. A második reggel tudtomra adta – őszinte sajnálkozással hangjában –, hogy könyvtáros mesterségemet mélységesen lenézi.

– Nincsen abban semmi fantázia. Manapság a vénkisasszonyok is komolyabb foglalkozás után áhítóznak. Magának, öcsém – soha nem tegezett, bármennyire is összemelegedtünk – Amerikába kellett volna

mennie, bár ott sem a régi. Sokat tudnék erről mesélni, megjártam én Amerikát!

Az idő sürgetett, nem kérdezhettem meg Lakatos urat, hogyan is élt Amerikában. Igaz, nem volt szükség a biztatásra. A harmadik reggel mindent megtudtam a kivándorlás körülményeiről.

– Amerikába csak akkor menjen ki valaki, ha mestersége van. A cipész sokkal könnyebben kap bevándorlási engedélyt, mint az ügyvéd vagy a tanár. Amerikában praktikus emberek élnek. Mikor hallottam, hogy a szabómestereket egyenesen tárt karokkal várják, elhatároztam, hogy ezzel a mesterséggel szerzek magamnak diplomáciai útlevelet az Újvilágba. Minden lépést előre kell meggondolni az életben, hátrafelé nem mehet már senki. A többi bevándorlót már a hajón összeterelték, számolgatták, lökdösték, előttem szalutáltak a hivatalnokok. Nekem nem volt batyum. Szabómesternek fél zsebben elfér a szerszáma. A tudományát meg a többit úgyis a fejében hordja... De nem untatom fölösleges részletekkel. Magának mindenképpen befellegzett Amerika.

Lakatos úrra nem lehetett megharagudni. Tárgyilagosan adta elő a dolgokat, kár lett volna megsértődni.

– Amerikába csak bejutni nehéz. Utána az együgyű is elboldogul. Akinek meg a fejében van az útravalója, az a madárral repülhet. Magam, először, a rengő lábú, rezgő csápú cserebogarakat szabadalmazhattam. El kell kezdeni valamivel, még Amerikában is – tette hozzá szerénykedő mosollyal. A játéknak sikere lett. Folytathattam a komolyabb találmányok kivitelezését. Különleges fogó a rács közé szorult gyerekfejek kiszabadítására. Akinek nem volt gyereke, az is vett belőle, s így piacra dobhattam módosított formában a bajba jutott kutyák és macskák megmentését célzó fogókat is. Megjegyzem, a kutya meg a macska nem olyan buta mint a gyerek, de ez nem zavarta az állattulajdonosokat.

Ezután is emlegette még a találmányait – hálósapka törpe papagájok számára, macskabajuszpedrő többféle szín- és szagárnyalatban, és

Isten tudja még hány praktikus ötlet a gyermek- és állatbirtokosok elképesztésére és örömére. Hangjából azonban a gazdag műgyűjtő zavartsága érződött ki, aki káprázatos gyűjteménye szerényebb darabjairól beszél.

– Ha pénzt akar szerezni az ember, akkor ne legyen válogató az eszközökben! – így állta útját minden további kíváncsiságnak. Komolyabb dolgokról lesz itt szó – tette hozzá titokzatosan.

Egyre korábban keltem családom legnagyobb bosszúságára. Hiába magyaráztam, hogy Lakatos úr rendkívüli tehetség, amilyen a magyarok közt is kevés akad, csak csúfolódtak a fokhagyma illatú macskabajuszpedrőn. Egyre kurtábban üttem el hát a beszélgetéseinkre utaló kéréseket.

– Még nem kérdezte tőlem, hogy miért jöttem vissza Európába – kezdte el fontoskodva. Terveim vannak, igen nagy terveim. Az európai koponyához amerikai pénz kellett, ez a visszatérésem magyarázata. Mondja öcsém, maga még soha nem gondolkodott azon, hogy milyen rosszul megy a világ sora?

Meglepődve álltam, míg kémlelően végig kutatta a téli reggeli utcát. Sajó kurtán vakkantott, így bizonyította éberségét.

– Nagyon beteg ez a világ, öcsém. Rablás, gyilkosság, zavargások, bármerre tekint az ember. A nagy hatalmak megegyeznek egymás között a kicsinyek rovására, s amikor a kis ország megpróbálja keresni az igazát, csak a vállukat vonogatják a zöldasztalok betyárjai. Magának soha nem jutott eszébe, hogy ilyenkor közénk toppanjon s közénk vágjon, hogy szétrepüljenek az ásványvizes üvegek?

Bevallottam, a lelkem mélyén gondoltam ilyesfajta megoldásra, ha nem is ebben a formában.

- Na, látja! - és köszönés nélkül otthagytott a lehelettől füstölgő téli reggelben. Sajó rám pillantott, aztán ment a gazdája után.

A következő reggelen hiába tekintgettem körül, hiába kotorgattam a szokásosnál hosszabban az ablakra rakódott hó- meg jégréteget. Lakatos úr láthatatlan maradt.

Már-már lemondtam a reményről, hogy viszontlátom, mikor egy nap újra megjelent.

– Éjjel-nappal dolgozom, nem érek rá a beszélgetésre. Annyit azért mondhatok, a legjobb úton halad minden.

Sajó is fölbukkant gazdája mögött. Első bal lábán hatalmas kötés fehéredett.

– Sínbe kellett rakni a lábát. Valami bolond autós ütötte el a járda szélén. Ideje lenne véget vetni az ö garázdálkodásaiknak is. A jelenben nem érek velük foglalkozni. Igen fontos pillanatok előtt állunk. Végre sikerültek a kísérletek, sor kerülhet a hadműveletekre.

Nagyon bambán nézhettem rá, mert jóakaratóan elmosolyodott.

– Ne féljen, magát is kipróbáltam ez idő alatt! Nem csalódtam, megbízhatok magában. De olyan eseményeknek lesz majd a tanúja, melyeknek álmaiban sem adna hitelt.

Sajót a hátsó ülésre tette és beült mellém az autóba. Gondosan behúzta az ajtót, kimutatott az ablakon.

- Megfigyelte ezt a sok anarchista plakátot a házak falán, a lámpaoszlopokon meg a fák törzsén? Jól nézze meg őket, utoljára lát ilyen rondaságot. Büszke vagyok erre a találmányomra. Láthatatlan sugárról van szó - tudományos magyarázatát úgysem értené meg - mely olyan simává tesz minden felületet, hogy a világ legjobb ragasztója se fogja. Hiába kenik be akármilyen vastagon, egyszerűen lecsúszik róla. Hát erre befizethet! Úgyis magára hárul a feladat, hogy körbe vigyen a városban sötétedés után, mikor a titkos plakátragasztók elkezdik munkájukat. Szinte látom már erőfeszítéseiket, elképedésüket meg néma dühüket, ahogy gyúrik, nyomkodják a folyton lecsúszó plakátokat.

Garantálom, közbelépésem után tiszta lesz a város, amilyen nem volt soha még! Ugye, milyen egyszerű az egész? Nem mondom, a hatóságoknak is eszébe juthatott volna, de hát a hatóságok meg a sütnivaló...

Lakatos úr nem titkolt élvezettel olvasta le arcomról gondolataimat. Tökéletesen igaza volt. Mindig a legegyszerűbb megoldás a leghatásosabb. Ezek a ragadni nem akaró plakátok!

Aznap késve értem munkahelyemre. Folyton a hirdetőoszlopok, palánkok, házfalak tarka-barkaságát lestem, és elképzelttem a nagy lombhullást, hogy Lakatos úr szavaival éljek.

– A plakáthadművelet jó lesz előételnek – kezdődött másnap minden átmenet nélkül beszélgetésünk. A kép- és szövegvetítő sugárral a politikai élet közepébe vihetjük a beavatkozást. Idézzé maga elé, öcsém, az ellenzék vezérért – nevet is sugott fülembé Lakatos úr, hogy mutassa, tisztában van a helyi politikai helyzettel –, amint éppen a nagy választói beszédét mondja lelkes párthívei társaságában. Megvádol élőt-holtat, pellengérré állítja a kizsákmányolást, a korrupciót. És ekkor, a legforróbb pillanatban, képek jelennek meg mögötte a falon, kurta szöveggel, hogy mindenki elolvashassa. Az egyik kép dőzsölés közben ábrázolja a nép atyját, a másikon vastag borítékból számolja a pénzt egy idegen nagyhatalom titkos megbízottja jelenlétében, a következőn éppen utasítást ad talpnyalóinak a nagy népszerűségnek örvendő helyettese lebuktatására, és így tovább, és így tovább.

Hang nem jött ki a számon. Csak gondolataim váltották egymást sebesen. Ha jól emlékszem, egy állandóan fejemben zsongott: mégis van elégtétel ezen a becsapott és elárvult földtekén is.

Lakatos úr ez egyszer nem figyelt rám, folytatta tovább, mintha ott se lettem volna.

– A helyi politikába való beavatkozást próbának szántam. Nekünk messzebbre kell néznünk. Mi az egész emberiség igazát keressük, főleg az elnyomott kis nemzetekét. Az ENSZ fóruma elé fogunk állni,

ott leszünk a plenáris üléseken és hallatni fogjuk hangunkat. Leleplezzük a cinkosságot, a szemérmetlen, mosolygós, szmokingos hazugságot. Fölvetítjük az ülésterem falára az egyesült nemzetek minden gyávaságát, hitszegését, álszent kézmosását. A világ lelkiismerete nevében szólalunk meg.

Olyan láng lobogott szemében, hogy engem is megcsapott tüzének heve. Szédelegve jártam, egész nap.

Százszor magam elé idéztem a fölséges jelenetet, amint a nemzetek képviselői fönnakadt szemmel, elálló lélegzettel követik a tetemre hívó képek sorjázását.

– Csak bejussak Lakatos úr mögött a terembe! Rendkívüli eseményeknek, rendkívüli időknek lehetek tanúja – lelkeztem bódultan.

Micsoda fantasztikus agymunkával jutott el idáig, hogy kezében tarthatja népek, nemzetek sorsát, odakiálthat a hatalmasoknak, szembenézhet a zsarnokokkal.

Lakatos úr találmányai között olyan sugár is akadt, mellyel közömbösíteni tudta a távolbalátó állomások adását, tetszés szerinti műsort sugározva. Azon országok sorsa lebegett szeme előtt, mondotta, melyek kormánya teljes tudatlanságban tartja a népet és csak olyan hírt enged közölni, mely céljainak épp megfelel.

Az idegen nyelvek meg nem értéséből származó nehézségek megoldására fordító gépe is volt, mely tetszés szerinti nyelven továbbította a bele mondott magyar beszédet. Csak egy mutatót kellett odébb tolni a nyelvek listáján. Ez a szenzációs gép igen megnyerte tetszésemet, ám kurtán elhallgattatott, mikor buta módon megint a technikai részletek után érdeklődtem.

Lakatos úrral való megismerkedésem óta egészen más világba kerültem. Nem bosszantanak többé a szónokok szédelgései, az álszemérmes nyilatkozatok, a nagy hatalmak cinikussága. A csodatévő sugarak

már képzeletemben igazságot szolgáltatnak, s a legnagyobb gazságra is könnyedén legyinthetek: lesz még szó a dologról!

Pedig az igazi meglepetés, számomra is, csak ezután következett.

– Olvassa! – parancsolt rám egy reggel rongyos újságkivágást tartva szemem elé.

A Tribünének egy régi számában jelent meg a gyűródés után ítélve sokat olvasott hír. A hírügynökség jelentése szerint titokzatos zöld fényt kibocsátó tárgyat figyeltek meg az egyik falucska lakói a svájci Jurában. A keresésére kiküldött legények hat csipogó hangot adó lényt pillantottak meg az erdőben. A kurta termetű lények közeledtükre szétszaladtak és eltűntek. A szerkesztő megjegyzése szerint a legények józan életű, szavahihető, katonaviselt polgárok voltak mindannyian.

Kérdőn néztem Lakatos úrra.

– Én megtaláltam! – hajolt a fülemhez.

Nem értettem.

– Hát a repülő csészealj, amin a csipogó lények jöttek.

– Már ki is próbáltam, folytatta tovább, miután látta, értelmes közbeszólást ma reggel nem várhat tőlem. – Nevetni fog, de könnyebben eligazodik vele az ember a világűrben, mint itt a földön.

S ha eddig magyarázat nélkül átsiklott a technikai oldalán a jelenségeknek, most annál nagyobb gondossággal írta le a gép berendezését, működését. Megemlítette, hogyan bukkant rá a hat lény még életben maradt vezetőjére.

– Igen sok sületlenséget össze-vissza beszélnek a földön kívül élők alakjáról. Humanoid formájuk van nekik is, csak éppen kisebbek, mint mi vagyunk.

A gondolatátvitel segítségével a vezető elmesélte Lakatos úrnak szerencsétlenül végződött kalandjukat.

Nagyon hasonlított a táj az ő égitestük vidékéhez, így meggondolatlanul levették lélegző sisakjukat. Későn jöttek rá, hogy túl erős nekik a földi levegő s a szervezetük nem bírja már feldolgozni. Arra kérte Lakatos urat, hogy vegye birtokba a gépet, vele meg ne törődjék, mert halála után szét fog bomlani atomjaira és eltűnik a világűrben. Még annyi ereje maradt, szerencséire, hogy a repülő csészéalj működését elmagyarázza és megnyugtassa, hogy a motor energiaforrása száz éven belül nem fog elapadni.

– Hál’ Istennek, hogy erre is gondolt – tette hozzá Lakatos úr. Mi lett volna, ha a gép egy szép napon csak úgy belepottyán a világba, üzemanyag híján.

Attól félek, nem tudom hűen visszaadni szavait. Beszélte a világűr térképéről, galaxisokról, csillagködökről, és úgy dobálózott a fényévekkel, mint szatócs a centiméterekkel.

– Fantasztikus lehetőségek rejlenek ebben a gépben. Zajtalanul száll, sebesen, mint a gondolat. Különösen a mágneses tere erős. Azt hiszem, ezt a sajátosságát kellene először kiaknázni.

Szerettem volna részt venni a tervek kidolgozásában, de Lakatos úr csak legyintett, ha valamivel előhozakodtam. Az igazat megvallva, elég gyatra eredmények születtek fejemben. Az ő ötleteiben mindig volt valami egyszerűség, magától-értetődöttség. Lemondtam a hiába való iparkodásokról, s az inas álmélkodásával követtem ezután mesterei elmefuttatásait.

Az utóbbi napokban a mágneses térben rejlő lehetőségek gyakorlati alkalmazása foglalkoztatta leginkább. Az épülő autótú gép- és anyagerakatánál kísérletezett úrhajójával estelente, mikor nem járt arra senki. Nekem is erősen megtiltotta a leskelődést. Pedig mit nem adtam volna érte, ha megláthatom már az űrből leszállt repülőcsodát! Kérlel-

tem, rimánkodtam neki, de csak türelemre intő mosolyával találkoz-
tam.

Meg ígéretet tett, hogy mindenben én leszek az első. Igaz, az egyszerű
hallgató szerepében is olyan élményekben volt részem, melyek nem
mindenki számára adattak meg.

Így, például, a nagy terv, a két világhatalom térdre kényszerítésére.
Lakatos úr kezét dörzsölve örvendezett, hogy nincs az a súly, melyet
gépével föl ne emelne.

- Úgy szippantja magához a nehéz vasgerendákat, mintha száraz szal-
maszálak lennének. Az óriási útépitő gépekkel meg olyan könnyedén
száll, mint a sólyom a verébbel. Öcsém, a hadihajókat szedhetjük ki a
tengerből! Tudom, a tenyeremből eszik az amerikai elnök mikor a
Fehér Ház előtti téren találja egymás mellé döngetve az egész Hatodik
flottát repülőgép-anyahajóstól. A szabadság olyan bajnoka lesz belőle
rögtön, amilyenre nem volt példa még a történelemben.

– És amikor a Kremlben megkapják az ultimátumot: negyvennyolc
órán belül kivonulni Közép- és Kelet-Európából. S ha nem mozdul-
nak, mert nem fognak mozdulni, a negyvennyolc óra lejártával meg-
kezdeni a Vörös térre hordani a Földközi tengeren cirkáló hadihajói-
kat, még az üzemanyag-szállítókat is, hogy minél nagyobb legyen a
rakás. Aztán fölszállni a hajódomb tetejére és onnan kiáltani szerte-
széjjel, mint a...

– Mint a lángpallosú arkangyal, úgy fog onnan megszólalni Lakatos
úr! – ragadtattam el magam lelkesedésemben.

Meghökkenve rám nézett, aztán szigorúan megintett.

– Csak semmi túlzás, öcsém! Maradjunk a realitásnál. Itt konkrét
tényekről van szó, és nem holmi arkangyalokról.

Már-már azt hittem, végleg megharagudott. De harmadnapra újra
megjelent.

– Nem is volt az olyan nagy butaság, a múlt nap. Kell valami külsőt is adni a dolgoknak, másképp nem hisznek bennük az emberek. Sokkal többet érnék el, ha például arkangyal-öltözetben léphetnék ki a repülő csészealjából a hajórakás tetején, vagy mondjuk az Egyesült Nemzetek palotája előtt. Viszont a nevetségességet minden áron kerülni kell. Mégsem jelenhetek meg mindenféle vicces maskarában. Magára bízom öcsém, hogy az arkangyalok ruhájáról a dokumentumokat összekeresse. A könyvtárban ez gyerekjáték lesz.

Egy heti lázas munkámba tellett, míg valamirevaló eredményre jutottam. Izgatottan vizsgálgattuk a képeket. Változatosnál változatosabb arkangyal-ruhák szerepeltek a fametszeteken, rézkarcokon, litográfiákon. Alig tudtunk dűlőre jutni az összehasonlító tanulmányozás folyamán. Végre sikerült megtalálni a legjellemzőbbet, a vértés, sisakos arkangyalt. És itt kezdődött a baj. Ugyanis a kiválogatott képek felén tollbokréta volt a sisakon, míg a másik felén semmi.

Lakatos úr megmakacsolta magát. Azt mondta: tapodtat nem mozdul, míg bizonyosságra nem jutunk, van-e az arkangyalok sisakján tollbokréta. Nem megy el addig a világkonferenciákra, hogy ott az elnyomottak hangját hallassa, és a repülő csészealjat sem hozza ki titkos rejtekhelyéről, hogy hadihajókat halásszon ki vele az óceánokból.

Hiába érveltem, hiába emlékeztettem az igazságtalanságokra, apelláltam lelkiismeretére. Lakatos úr hajthatatlan maradt. Amikor a vita hevében elragadtattam magam, még a ragasztót csúsztató sugár bevetését is megtagadta. A reggeli randevúkról meg egyszerűen elmaradt.

Mit tehetek mást, azóta is bújom a könyveket, faggatom a szakértőket, hogy eldönthessük a fontos kérdést: van-e az arkangyalok sisakján tollbokréta. Nem engedek magamnak pihenést, jól tudom, az emberi sorsa forog kockán. A világot csak Lakatos úr közbelépése mentheti meg.

Genf, 1971.

(Nyugati Magyar Széppróza Antológiája, EPMSZ, 1982)